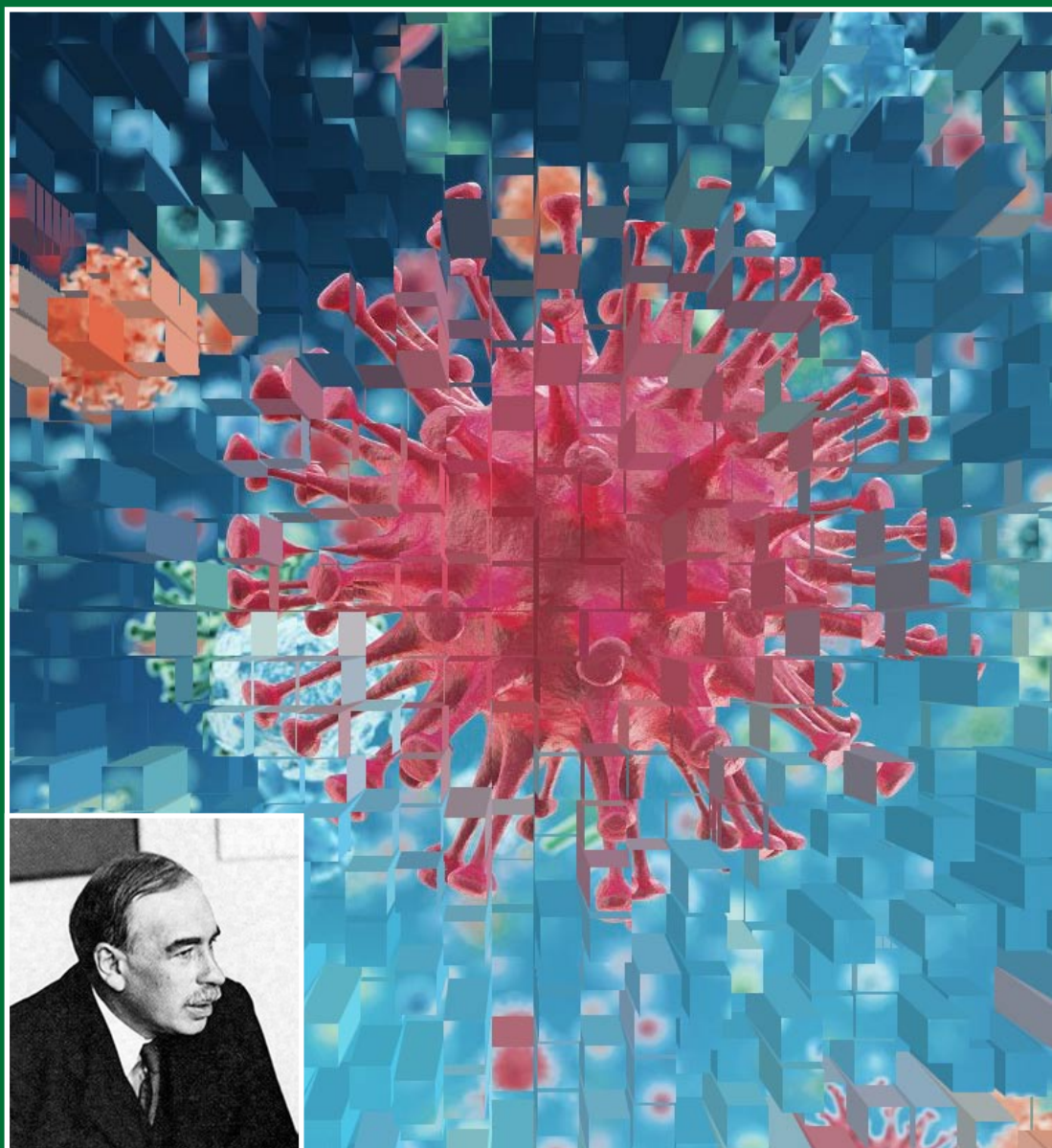

Biuletyn

Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego

**NIEPEWNOŚĆ
I WIZJE PRZYSZŁOŚCI**

Z wielkim smutkiem przyjęliśmy wiadomość, że zmarł

ŚP
Profesor Władysław Baka

wybitny ekonomista,
prezes Narodowego Banku Polskiego w latach 1985–1988 i 1989–1990.

W latach 1980–1990 tworzył koncepcję reformy gospodarczej oraz
rynkowej przebudowy polskiej bankowości.

Był autorem licznych publikacji z dziedziny ekonomii.

Aktywnie współpracował z Polskim Towarzystwem Ekonomicznym.

Człowiek wielkiej życzliwości dla ludzi.

Pozostanie na zawsze w naszej wdzięcznej pamięci.

Rodzinie zmarłego oraz Bliskim przekazujemy wyrazy serdecznego współczucia

Prezes, Zarząd Krajowy, Rada Naukowa
Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego

BIULETYN POLSKIEGO TOWARZYSTWA EKONOMICZNEGO

kwartalnik bezpłatny – ukazuje się od 1990 r.

WYDAWCA:

ZARZĄD KRAJOWY
POLSKIEGO TOWARZYSTWA EKONOMICZNEGO
ul. Nowy Świat 49, 00-042 Warszawa
tel. 22 551 54 01, faks 22 551 54 44, e-mail: zk@pte.pl

PREZES PTE:

prof. dr hab. ELŻBIETA MĄCZYŃSKA

RECENZENCI NAUKOWI:

prof. dr hab. ELŻBIETA ZAŁOGA
dr hab. ANNA MOŹDZIERZ, prof. UEK

REDAKTOR NAUKOWY:

prof. dr hab. ELŻBIETA MĄCZYŃSKA

KOREKTA JĘZYKOWA:

mgr DANUTA JASTRZĘBSKA

Wszystkie biuletyny dostępne są w wersji elektronicznej
na stronie internetowej PTE pte.pl w dziale Czasopisma.

PRZYGOTOWAŁ ZESPÓŁ W SKŁADZIE:

mgr PAWEŁ ADAMCZYK
prof. dr hab. BOGUSŁAW FIEDOR
prof. dr hab. MARIAN GORYNIA
mgr ANNA KUCHARCZYK – redaktor prowadząca
dr hab. BEATA MAJECKA, prof. UG
dr hab. ZBIGNIEW MATKOWSKI
prof. dr hab. STANISŁAW RUDOLF
mgr RADOŚŁAW ŚLUSARCZYK
prof. dr hab. BOGDAN ŚLUSARZ
mgr ALEKSANDRA WISIŃSKA

ZDJĘCIA:

Archiwa Oddziałów PTE i ZK PTE

SKŁAD I PROJEKT OKŁADKI: GEMMA

DRUK I OPRAWA:

NAKŁAD:

Niepewność i wizje przyszłości

Spis treści

Anna Kucharczyk	
Słowo wstępne	6
PRZYSZŁOŚĆ ŚWIATA WEDŁUG KEYNESA A WSPÓŁCZESNOŚĆ – KOMENTARZE DO TEKSTU Z 1930 R.	
Elżbieta Mączyńska	
Profetyczna odwaga Keynesa	7
KOMENTARZE ZE ŚRODOWISKA UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO W POZNANIU	
Piotr Banaszyk	14
Przemysław Deszczyński	15
Marian Gorynia	17
Krzysztof Malaga	18
Jan Polowczyk	20
KOMENTARZE Z INNYCH ŚRODOWISK NAUKOWYCH	
Roman Sobiecki	22
Mirosław Szreder	23
KOMENTARZE ZE ŚRODOWISKA MEDIÓW I PRAKTYKI GOSPODARCZEJ	
Anna Kucharczyk	25
Zbigniew Jagiełło	26
ARTYKUŁY	
Jerzy Kleer	
Teoretyczne ujęcie modelu cywilizacji	28
Eugeniusz Gatnar	
Umorzyć długi suwerenne!	34
Jan L. Bednarczyk	
Skutki błędnej doktryny	36
Andrzej Fierla	
To tylko kolejny krok	38
MISCELLANEA	
Elżbieta Mączyńska	
Samotność generuje koszty i zabija. Refleksje wokół książki prof. Noreeny Hertz, <i>The Lonely Century: Coming Together in a World that's Pulling Apart</i>	40
Andrzej Jakubowicz	
Urok zapomnianych lektur... Refleksje na tle autobiograficznej książki Marcina R. Wyczałkowskiego, <i>Życie człowieka kontrowersyjnego</i>	48
Jan L. Bednarczyk	
Toksyczne kredyty frankowe zarażają całą gospodarkę	55
Piotr Gadzinowski	
Mamy Nobla?	58
ECHA X KONGRESU EKONOMISTÓW POLSKICH	
Pokongresowa seria wydawnicza: EKONOMIŚCI DLA ROZWOJU	
Nauki ekonomiczne i wyzwania współczesności. Fundamentalne problemy w teorii i praktyce, redakcja naukowa Bogusław Fiedor, Marian Gorynia, Elżbieta Mączyńska	
	59

<i>Jednorodność czy pluralizm. Rozważania nad naturą nauk ekonomicznych i gospodarki, redakcja naukowa Bogusław Fiedor, Marian Gorynia, Łukasz Hardt</i>	59
<i>Gospodarka a megatrendy rozwoju współczesnego świata, redakcja naukowa Eugeniusz Kwiatkowski, Beata Majecka, Anna Mińska-Struzik</i>	60
<i>Sfera realna i regulacyjna gospodarki, redakcja naukowa Stanisław Owsiak, Jerzy Wilkin, Małgorzata Zaleska</i>	60
NOMINACJE, NAGRODY	
<i>Wydawnictwa Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w konkursie Economicus 2020</i>	61
WYBRANE KSIĄŻKI PTE, PUBLIKACJE NADESŁANE ORAZ RECENZJE	
WYDAWNICTWO PTE	
<i>William D. Nordhaus, Kasyno klimatyczne. Ryzyko, niepewność i ekonomia globalnego ocieplenia</i>	62
NADESŁANE KSIĄŻKI	
Guy Standing <i>Dochód podstawowy. Jak możemy sprawić, żeby to się udało</i>	64
<i>Opinie nt. książki Noreeny Hertz The Lonely Century</i>	66
Hubert Izdebski <i>Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów oraz poprzedzające ją organy. Podstawy prawne i działalność</i>	68
Marian Gorynia <i>Marian Gorynia, Przedsiębiorstwo w biznesie międzynarodowym – aspekty ekonomiczne, finansowe i menedżerskie</i>	70
Andrzej Karpiński <i>Polska droga do roku 2050. Jak działać racjonalnie w coraz bardziej nieracjonalnym świecie?</i>	75
Małgorzata Zaleska <i>Wpływ COVID-19 na finanse. Polska perspektywa</i>	79
Alicja Dańkowska, Przemysław Sadura <i>Przespana rewolucja. Sytuacja społeczna w regionie bełchatowskim u progu transformacji energetycznej</i>	81
<i>Nadesłane publikacje</i>	82
INNE NADESŁANE PUBLIKACJE	
Anna Giza <i>Modernizując uczelnie. Polskie szkoły wyższe po roku 1989</i>	92
David Attenborough <i>Życie na Ziemi, w: „NNO Nienieodpowiedzialni”</i>	93
Andrzej Zybała <i>Jady polskie, czyli moralna forma Polaków, w: „NNO Nienieodpowiedzialni”</i>	93
<i>Rekomendacje makroekonomistów Europejskiego Kongresu Finansowego. Pięć najważniejszych rekomendowanych działań w polityce gospodarczej Polski do 2022 roku</i>	94
Wiesław Sztumski <i>Broń gorsza od jądrowej, w: „Sprawy Nauki”</i>	95
Stanisław Bieliń <i>Akademickie trąby na larum!, w: „Sprawy Nauki”</i>	96
Ks. Adam Boniecki <i>Odpowiedzialność w trudnych czasach, w: Odpowiedzialny Biznes. „Kompedium CSR”</i>	96
Marcin Dorociński <i>Przyroda mówi: „szach”, w: Odpowiedzialny Biznes. „Kompedium CSR”</i>	97
Wojciech Eichelberger <i>Mistyryzm – skuteczna terapia patologii ludzkiej cywilizacji, w: Odpowiedzialny Biznes. „Kompedium CSR”</i>	97
Elżbieta Mączyńska <i>Popsuliśmy świat. Teraz musimy zadbać o postęp społeczny i ekologiczny, w: Odpowiedzialny Biznes. „Kompedium CSR”</i>	98
Michał Kleiber <i>Czeka nas zbudowanie świata na nowo, w: „Wszystko Co Najważniejsze”</i>	98
Stanisław Gomułka <i>Każdy ma prawo głosu, w: „Rzeczpospolita”</i>	99
Piotr Rosik <i>Dlaczego konsumpcja może być inwestycją</i>	100

RECENZJE

Eckhard Hein	
<i>Book review. Kazimierz Łaski, Lectures in Macroeconomics: A Capitalist Economy Without Unemployment, Jerzy Osiatyński and Jan Toporowski (eds.)</i>	101
Jan W. Wiktor	
<i>Recenzja monografii Mariana Goryni, Przedsiębiorstwo w biznesie międzynarodowym. Aspekty ekonomiczne, finansowe i menedżerskie</i>	104
Elżbieta Mączyńska	
<i>Recenzja książki Zmieniający się świat a globalizacja, pod redakcją naukową Jerzego Kleera i Konrada Prandeckiego</i>	107

KONFERENCJE, SEMINARIA, DEBATY

Bogusław Fiedor, Marian Gorynia	
<i>Seminaria poświęcone ekonomicznym aspektom pandemii COVID-19 – współpraca KNE PAN i RN PTE</i> ..	110
SEMINARIUM FINANSE PUBLICZNE PO COVID-19 – 2.02.2021 – TEKSTY WYSTĄPIEŃ	
Jerzy Osiatyński	114
Jerzy Hausner	118
Andrzej Raczek	122
Mateusz Szczurek	125

KONFERENCJE

Magdalena Owczarczuk	
<i>Sprawozdanie z Konferencji Naukowej – XXI Podlaskie Forum Ekonomistów pt. „Instytucjonalne i strukturalne aspekty rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich”</i>	128
<i>Debaty</i>	131
<i>Portale</i>	134

PTE – INFORMACJE ZJAZDOWE I INNE

<i>Informacja o zmianie składu Zarządu Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego Oddział w Łodzi z dnia 18 stycznia 2021 r.</i>	135
<i>Zofia Sepkowska nową prezes Oddziału PTE w Łodzi</i>	135

WSPOMNIENIA

Franciszek Sitkiewicz	
<i>Prof. dr hab. Tadeusz Janusz (1937–2020)</i>	136
Jerzy Wilkin	
<i>Prof. dr hab. Franciszek Tomczak (1932–2020)</i>	138
Jerzy Osiatyński	
<i>Mario Nuti (1937–2020)</i>	139
Jerzy Wilkin	
<i>Prof. dr hab. Władysław Baka (1936–2021)</i>	140
Edward Łukawer	
<i>Władysław Baka</i>	141
<i>Wypowiedź prof. Władysława Baki podczas – zorganizowanej przez Polskie Towarzystwo Ekonomiczne 19 lutego 2009 r. – konferencji nt. książki prof. Edwarda Łukawera O tych z najwyższej półki</i>	144

Z KART HISTORII

Alojzy Czech	
<i>Ekonomiści w walce o Śląsk 1919–1922 w 100-lecie plebiscytu 1921–2021 (cz. 1)</i>	145

Z NASZYCH STARODRUKÓW

Artur Benni	
<i>Podstawy ekonomicznego odrodzenia kraju („Ekonomista”, 1916)</i>	154

KWESTIONARIUSZ EKONOMISTY

Barbara Kryk	157
--------------------	-----

Marian Gorynia, *Przedsiębiorstwo w biznesie międzynarodowym – aspekty ekonomiczne, finansowe i menedżerskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2021**

Przedmiotem dociekań w niniejszej książce są zachowania przedsiębiorstwa działającego w sferze współpracy gospodarczej z zagranicą, która w literaturze przedmiotu określana jest jako biznes międzynarodowy (*international business*). Celem pracy jest, po pierwsze, określenie przyczyn i uwarunkowań kontekstualnych skłaniających firmę do podejmowania działalności na rynkach zagranicznych, która to działalność jest przecież obciążona ułomnością określaną w literaturze jako *liability of foreignness* albo *liability of outsidership*. Po drugie, celem pracy jest identyfikacja i krytyczna ocena koncepcji i wyjaśnienie teoretycznych zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw. Jak to się okaże w dalszej części opracowania, koncepcje te są dość liczne, a jednocześnie rozproszone w różnych nurtach literatury przedmiotu, w efekcie czego sporządzenie ich rejestru i ocena ich przydatności są istotnym wyzwaniem badawczym.

Po trzecie, celem pracy jest komparatywny i krytyczny przegląd możliwych do podjęcia przez firmę form zagranicznej ekspansji, ze wskazaniem ich uwarunkowań sytuacyjnych oraz mocnych i słabych stron. Po czwarte, celem książki jest też stworzenie i prezentacja swoistego zestawu narzędziowo-metodycznego służącego do podejmowania decyzji o tym, czy i jaką formę zagranicznej ekspansji przedsiębiorstwa wybrać i wprowadzić w życie. Ten składnik celu pracy ma więc istotny komponent aplikacyjno-normatywny, co silnie wyróżnia to opracowanie na tle innych publikacji poświęconych zagranicznej aktywności firm.

Oprócz wymienionych założeń książka ma bardziej rozbudowane ambicje. W opracowaniu zaprezentowano również podłoże filozoficzno-metodologiczne

współczesnych studiów nad przedsiębiorstwem jako takim, a także nad gospodarką rynkową, jak też w odniesieniu do całości nauk ekonomicznych. Zgłoszono ważny postulat poznawczy, by podejmowane problemy analizować łącznie, całościowo z wykorzystaniem warsztatu badawczego poszczególnych dyscyplin składających się na nieformalnie wyodrębnioną, ale jednak mającą swoją tożsamość subdziedzinę – określaną jako nauki ekonomiczne – dla której elementem wspólnym i spoiwem scalającym różne wątki poznawcze jest kwestia efektywności.

Na początku należy podkreślić, że podstawową jednostką analizy w tym opracowaniu jest przedsiębiorstwo. Na nim skupiona jest uwaga i podstawowe rozpatrywane zmienne odnoszą się właśnie do firmy. Należy zwrócić uwagę, że przedsiębiorstwo jest odrębną jednostką analityczną wyodrębnioną „rozumowo” tylko z myślą o tym, aby łatwiej było przedstawić poszczególne zmienne i składniki prowadzonego wywodu. I tak w pracy wyróżnia się dwa poziomy przedsiębiorstwa: wyższy i niższy. Poziom wyższy ujmuje oddziaływanie firmy w otoczeniu bliższym i dalszym, w którym to następuje sprzężenie zwrotne wzajemnego wpływu. Na poziom niższy składają się poszczególne komórki organizacyjne zgodnie z przyjętymi zasadami ich porządkowania, a także ludzie: przedsiębiorcy, pracodawcy, pracownicy, menedżerowie i podwładni. W pracy autor stara się oddać tę złożoność sytuacji każdej firmy, wskazując na to, że zachowanie (funkcjonowanie, działanie) przedsiębiorstwa jest wypadkową oddziaływania wielu czynników, plasujących się zarówno na poziomie firmy jako całości, jej otoczenia, jak i na poziomie części składowych przedsiębiorstwa (komórek i pracowników).

Uwzględnienie i podkreślenie tych założeń ma służyć ukazaniu złożoności uwarunkowań i mechanizmów decyzyjnych prowadzących do wyboru określonych zachowań firmy prowadzącej ekspansję na rynkach zagranicznych. Wykorzystanie elementów analizy kontekstualnej (poziomy „wyższy”) i analizy

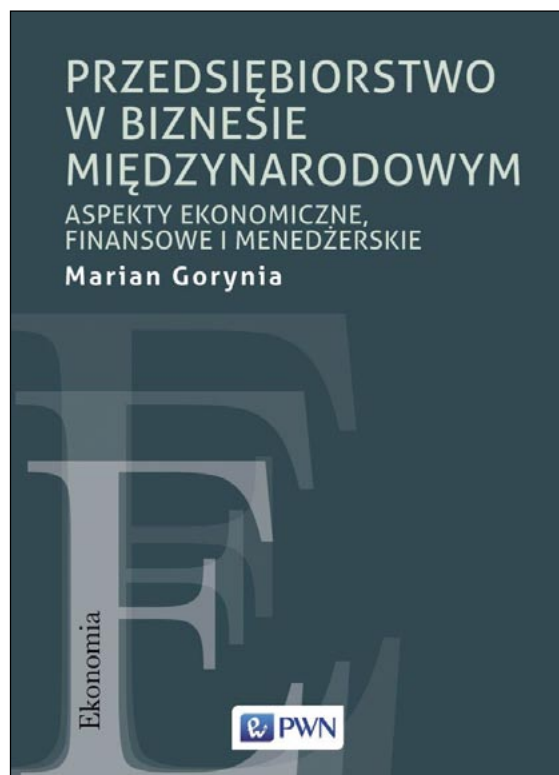
* Prof. Marian Gorynia – Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu; e-mail: marian.gorynia@ue.poznan.pl; <http://mariangorynia.pl/>.

** Niniejszy tekst powstał na podstawie wstępu do książki autorstwa M. Goryni, *Przedsiębiorstwo w biznesie międzynarodowym – aspekty ekonomiczne, finansowe i menedżerskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2021.

redukcyjnej (poziomy „niższe”) powinno sprzyjać nadaniu prowadzonym rozważaniom bardziej realistycznego charakteru i zapobiec nadmiernym uproszczeniom. Można więc mówić, że w opracowaniu przyjęto perspektywę firmy „racjonalnej w tendencji”, „racjonalnej z zasady albo co do zasady”, „racjonalnej intencjonalnie”, czego nie należy mylić z „racjonalnością doskonałą”. Innymi słowy, przyjmuje się tutaj, że zachowania firm są równoznaczne z dążeniem do racjonalności, które jednak może być obciążone błędami (poznawczymi, heurystycznymi, wykonawczymi). Jeszcze inaczej rzecz ujmując, perspektywa rozumowania przyjęta przez autora nie wyklucza, że aktorzy ekonomiczni mogą dążyć do racjonalności, natomiast w rzeczywistości najczęściej nie są racjonalni (albo nie są w pełni racjonalni)¹. Co więcej, nie stoi ona w sprzeczności z osiągnięciami ekonomii behawioralnej, dopuszcza i akceptuje mniej lub bardziej liczne odstępstwa od racjonalności, ale jednak przyjmuje, że wiodącym mechanizmem kierującym ludzkimi zachowaniami jest *homo oeconomicus*, będący syntetycznym wyrazem racjonalności mikro.

Druga ważna grupa założeń dotyczy wyboru perspektywy badawczej wykorzystanej w tej książce. Z jednej strony przyjęto perspektywę biznesu międzynarodowego, subdyscypliny leżącej na polach dociekań takich dyscyplin jak: ekonomia, finanse i nauki o zarządzaniu, a nawet towaroznawstwo (według klasyfikacji dyscyplin obowiązującej w Polsce do 30 września 2018 roku) albo ekonomia i finanse, a także nauki o zarządzaniu i jakości oraz geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna (według klasyfikacji dyscyplin obowiązującej w Polsce od 1 października 2018 roku). Z definicji więc zakłada się interdyscyplinarny charakter rozwijanego podejścia badawczego, nawiązujący w szeroki sposób do warsztatów badawczych wymienionych dyscyplin, czerpiący obficie z ich dorobku i niedający się jednoznacznie w całości zaklasyfikować do jednej z nich. Podejście takie wynika z poczucia realizmu odniesionego zarówno do warunków poznania, jak i możliwości budowania zaleceń normatywnych związanych z zachowaniami przedsiębiorstwa działającego w sferze biznesu międzynarodowego. Innymi słowy, realne firmy są z natury rzeczy interdyscyplinarne i uwzględnienie tej okoliczności w badaniach jest imperatywem oznaczającym zachowanie więzy z rzeczywistością. Z drugiej strony z tych samych powodów autor ma świadomość celowości, a nawet konieczności sięgania do koncepcji poznawczych innych dyscyplin i subdyscyplin, takich jak chociażby prawo, socjologia, psychologia, filozofia itp. Stanowisko to zostanie rozwinięte w dalszej części opracowania.

¹ Ponadto należałoby jeszcze dokonać rozróżnienia między racjonalnością rzeczową (przedmiotową) a racjonalnością metodologiczną.

Podsumowując ten wątek, należy podkreślić, że w książce dominuje perspektywa badawcza szeroko rozumianych nauk ekonomicznych ze wspomagającym je warsztatem innych nauk, przede wszystkim społecznych. Innymi słowy, można stwierdzić, że z metodologicznego punktu widzenia w niniejszym opracowaniu stawiana jest teza, że zagraniczna ekspansja przedsiębiorstw jako przedmiot poznania naukowego związana jest z zainteresowaniami w zasadzie wszystkich czterech dyscyplin (ekonomia, finanse, nauki o zarządzaniu, towaroznawstwo) zaliczanych we wcześniejszej klasyfikacji dyscyplin do formalnie wyodrębnionej dziedziny nauk ekonomicznych, a także do obu, a nawet trzech dyscyplin (ekonomia i finanse, nauki o zarządzaniu i jakości, geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna) należących do nieformalnie dającej się wyodrębnić subdziedziny nauk ekonomicznych w ramach dziedziny nauk społecznych.

Gwałtownie postępująca internacjonalizacja i globalizacja to znak współczesnych nam czasów. Zwłaszcza lata po światowym kryzysie finansowym 2008–2013 pokazują, że mamy do czynienia nie z jednolitą tendencją rozwojową, ale z wieloma zwrotami. Przyszłość globalizacji w sensie kierunku czy kursu ewolucji gospodarki światowej bywa kwestionowana. Ogólna tendencja podlega wahaniom, a zachodzące krótko- i średniookresowe zmiany skłaniają niektórych autorów do wątpliwości odnośnie do przyszłego kształtu międzynarodowych relacji gospodarczych. Procesy te znajdują swe odbicie w olbrzymiej liczbie opracowań badawczych, których autorzy starają się:

zidentyfikować, opisać i wyjaśnić zachodzące zmiany (nurt opisowo-wyjaśniający) albo sformułować zalecenia normatywne, rekomendacje dla menedżerów zarządzających firmami, a także dla polityków gospodarczych (nurt normatywny).

Uszczegółowiając deklarację dotyczącą przyjętej perspektywy badawczej, warto również podkreślić, że sama subdyscyplina nauk ekonomicznych, w której mieszczą się prowadzone tutaj rozważania jest bardzo niejednorodna, cechuje się wieloparadygmatowością albo wieloparadygmatycznością czy też wielomodelowością, jeśli chodzi o przedmiot badań. Innymi słowy, współczesny biznes międzynarodowy jako subdyscyplina cechuje się pluralizmem.

Jednocześnie zauważalne jest duże zróżnicowanie metodologiczno-metodyczne tej subdyscypliny. W efekcie będącą głównym przedmiotem zainteresowania w tej pracy zagraniczna ekspansja przedsiębiorstwa bywa podnoszona i rozważana w różnych segmentach wiedzy tworzących subdyscyplinę biznesu międzynarodowego, takich jak teorie przedsiębiorstwa międzynarodowego, teorie internacjonalizacji, teorie handlu międzynarodowego, teorie zagranicznych inwestycji bezpośrednich itp. Intencją autora jest w tej sytuacji zarówno dostrzeżenie, jak i respektowanie istnienia tej różnorodności. W pracy możliwe są świadome powtórzenia niektórych grup poglądów, koncepcji czy teorii, które występują równolegle w różnych komponentach, segmentach biznesu międzynarodowego.

Jeśli chodzi o deklarację charakteru tej pracy w rozumieniu jej autora, to należy zaznaczyć, że z założenia książka ta ma pełnić funkcje mieszane, których absolutnie nie można sprowadzić do jednostronnie pojmowanej roli opracowania czysto badawczego czy też typowego podręcznika. Decyduje o tym kilka okoliczności. Po pierwsze, w pracy prowadzi się szeroką debatę o charakterze teoretycznym odbiegającą istotnie od technicznej prezentacji odcinka rzeczywistości dokonywanej w podręcznikach. W większości partii książki zdecydowano się na odejście od upraszczającej nadmiernie rzeczywistość narracji podręcznikowej, a w to miejsce wprowadzono raczej atmosferę dyskursu akademickiego pokazującego złożoność podnoszonych kwestii. Chodzi więc tym samym nie tyle o prosty opis zubażający realny świat, ile o pokazanie jego kompleksowości, pozwalające na zrozumienie, wyjaśnienie i interpretację.

Po drugie, w książce wykorzystuje się szeroki zestaw narzędzi badawczych, włącznie z prezentacją własnych wyników badań poznawczych. Przyświeca temu zamiysł uniknięcia przesadnego uproszczenia badanej rzeczywistości, które zazwyczaj pojawia się przy wykorzystaniu jednego albo zawężonego zestawu narzędzi badawczych. Służy temu zabieg określany w literaturze jako triangulacja metodologiczna, polegająca na doborze stosunkowo szerokiego zestawu metod badawczych mających z założenia wzajemnie

się wspomagać z myślą o zapewnieniu jak najbardziej wyważonej wiedzy na temat badanej rzeczywistości. Po trzecie, w opracowaniu nie unika się rozważań o charakterze normatywnym, przy czym należy podkreślić, że mają one specyficzny charakter i tylko w części naukowy charakter. Po czwarte, wreszcie w książce nie zrezygnowano z wątków prognostycznych, które jednak w obliczu gwałtowności sytuacji kryzysowej wywołanej pandemią COVID-19 mają charakter dość ogólny, zorientowany na dłuższy okres.

Warto nadmienić, że zamiarem autora nie było przygotowanie tradycyjnego, kompletnego podręcznika do studiowania zagadnień związanych z zagraniczną ekspansją przedsiębiorstw, lecz raczej napisanie książki prezentującej wyniki przemyśleń, sformułowanych na podstawie badań prowadzonych samodzielnie lub ze współpracownikami, a jednocześnie mogącej pełnić przynajmniej częściowo funkcje zaawansowanego podręcznika. Świadomie zamierzony eklektyczny charakter tej publikacji (monografia i podręcznik w jednym) wynika z faktu, że na rynku księgarskim występuje olbrzymia liczba podręczników z zakresu biznesu międzynarodowego i przygotowanie kompletnego, wyczerpującego, całościowego, samodzielnego, nowego podręcznika wydawało się autorowi zbyt trudne. Uderza zwłaszcza bogactwo podręczników anglojęzycznych, choć także publikacje w języku niemieckim i francuskim nie są rzadkością. Również w polskim piśmiennictwie nie brak opracowań na ten temat.

Intencją autora było więc m.in. opracowanie zwanego „przewodnika” do studiowania zagadnień biznesu międzynarodowego odniesionych do poziomu firmy, szeroko czerpiącego z dorobku najnowszej literatury światowej. Jednocześnie chodziło o zaprezentowanie wyników własnych przemyśleń o charakterze teoretycznym, a także rezultatów prowadzonych badań empirycznych. W książce zrezygnowano z przedstawiania świata biznesu międzynarodowego w nadto uproszczonej, podręcznikowej konwencji, a uwaga zwrócona jest na zasygnalizowanie problemów dyskusyjnych, dylematów, otwartych pytań, na które nie udzielono jeszcze jednoznacznej odpowiedzi.

Należy więc z całą mocą podkreślić, że książka jest silnie zorientowana na prezentację przeglądu rozważań z zakresu biznesu międzynarodowego z szerokim nawiązaniem do podbudowy badawczej (*research-grounded overview*). Towarzyszy temu dbałość o elementarny porządek definicyjny, klasyfikacyjny, typologiczny itp. z myślą o ułatwieniu studiowania nierzadko skomplikowanych zagadnień i uniknięciu nadmiernych uproszczeń czasami wypaczających sedno prowadzonych rozważań. Jednocześnie autorowi zależy na tym, by odbiorcy książki nie przyswajali bezkrytycznie i mechanicznie prezentowanych tutaj treści, ale by czuli się stymulowani do dochodzenia do własnych ocen i poglądów, a także by byli współautorami następnych lepszych opracowań

dzięki zgłoszonej konstruktywnej krytyce proponowanych tutaj poglądów i ocen.

Inną cechą wyróżniającą tę pracę jest położenie akcentu na aspekty decyzyjne, a właściwie na metodologię i metodykę podejmowania decyzji dotyczących zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw. Chodzi więc o wyartykułowanie pierwiastka zarządczego, który jest ważny dla praktyków gospodarczych. Menedżerowie stają m.in. przed dylematami:

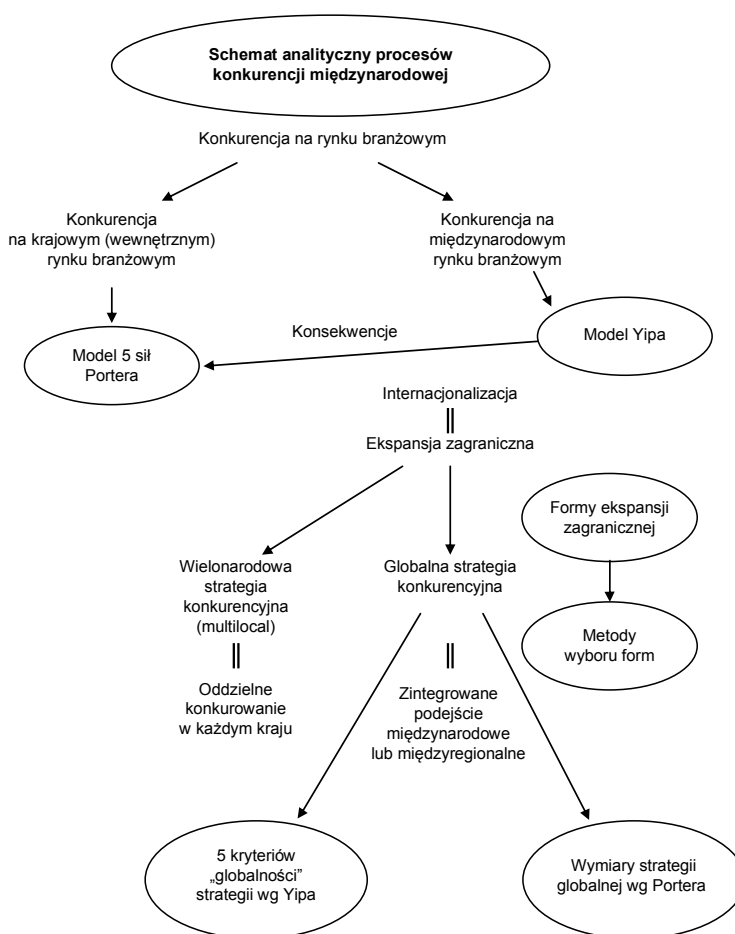
- Czy podejmować ekspansję zagraniczną, czy internacjonalizować działalność firmy?
- W jakiej formie prowadzić działalność na rynkach zagranicznych?
- Jakie zasoby zaangażować w procesie internacjonalizacji?
- Jaki powinien być rozkład w czasie działań związanych z wychodzeniem z rynku krajowego na rynki zagraniczne?

Literatura przedmiotu w zakresie biznesu międzynarodowego dostarcza w tej sprawie wielu ważnych rekomendacji – nie dają one oczywiście gwarancji odniesienia sukcesu, ale podwyższają prawdopodobieństwo uzyskania satysfakcjonujących wyników. Skumulowane doświadczenie menedżerów idzie w parze z zaleceniami badaczy teoretyków, doprowadzając do wypracowania szerokiej palety coraz bardziej zaawansowanych metod wyboru form zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw.

Układ treści książki i strukturę podejmowanej problematyki dobrze oddaje **rysunek 1** przedstawiający schemat analityczny procesów konkurencji międzynarodowej. Immanentną cechą każdej firmy działającej w gospodarce rynkowej jest konkurowanie. Czasami ogranicza się ono do rynku krajowego, wewnętrznego, a czasami obejmuje też przestrzeń międzynarodową.

Zamysł książki wynika z oczywistej konstatacji, że praktycznie każde przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej działa w jakiejś branży, jest uczestnikiem jakiegoś rynku branżowego. Kontekst branżowy często jest jedną z najważniejszych determinant strategii przyjmowanej przez przedsiębiorstwo. Inne determinanty, których wagi nie chcemy pomniejszać, to kontekst dalszego otoczenia firmy, a także kontekst wewnętrzny (np. posiadane zasoby, kompetencje itp.). Te determinanty nie zostały wprawdzie ujęte na powyższym rysunku, ale wyrazem ich niekwestionowanej roli

Rysunek 1. Schemat analityczny procesów konkurencji międzynarodowej

Źródło: opracowanie własne.

jest poświęcenie im należytego miejsca w strukturze książki, co znalazło wyraz w układzie poszczególnych części i rozdziałów opracowania. Nie fetyszyzując więc roli otoczenia branżowego, należy uznać jego ważność dla poczynąń strategicznych firmy.

Rolę otoczenia branżowego znakomicie ujmuje tzw. model 5 sił Portera. Model ten nie zawiera ograniczeń dla analizy międzynarodowych zachowań przedsiębiorstw, tym niemniej nie eksponuje tego aspektu. Dopiero rozważania George’a Yipa (nazwano je tutaj modelem Yipa) dotyczące czynników skłaniających firmy do podejmowania działań internacjonalizacyjnych i globalizacyjnych rzucają więcej światła na międzynarodową ekspansję przedsiębiorstw, pokazując, że niejednokrotnie „wyjście za granicę” stanowi warunek dotrzymania kroku rywalom, a w skrajnych wypadkach warunkuje przetrwanie firmy. „Nałożenie” modelu Yipa na model Portera rodzi szereg ważnych konsekwencji dla tego ostatniego, co sprawia, że pojawia się zmodyfikowany w stosunku do pierwotnego modelu Portera układ determinant współwyznaczających strategię konkurencyjną firmy.

Efektom oddziaływania czynników ujętych w modelu Yipa jest podejmowanie przez firmę ekspansji

zagranicznej, czyli internacjonalizacja jej działalności. Ekspansja zagraniczna przedsiębiorstwa może przybierać różne formy organizacyjne. Dana firma może prowadzić ekspansję na poszczególnych rynkach w sposób zunifikowany lub też może strategię internacjonalizacji różnicować. Spełnienie przez firmę w procesie internacjonalizacji pewnych kryteriów (lub innymi słowy, przekroczenie pewnych progów) może doprowadzić do tego, że uznamy, że firma realizuje strategię globalizacji.

W naszym rozumieniu globalizacja odniesiona do poziomu firmy to szczególnie, bardziej zaawansowany przypadek internacjonalizacji. Michael Porter i George Yip sformułowali zestaw kryteriów, których spełnienie sprawia – w ich opinii – że firma zasługuje na miano globalnej. Kryteria te proponuje się nazwać „kryteriami globalności firmy”. Wreszcie, ostatnią zmienną zasługującą na uwagę, uwzględnioną w powyższym schemacie analitycznym są różne metody analityczne, które mogą być stosowane w procesie wyboru właściwej dla danych warunków formy ekspansji zagranicznej.

Przechodząc do zasygnalizowania treści poszczególnych części książki, należy zacząć od stwierdzenia, że podobnie jak w większości funkcjonujących już w obiegu prac, na samym początku uznano, że w bardzo rozbudowanej i zróżnicowanej „działce” biznesu międzynarodowego należy – na potrzeby niniejszego opracowania – wprowadzić co najmniej minimalną dozę elementarnego porządku pojęciowego. Temu przekonaniu podporządkowano stosowne fragmenty we wszystkich częściach pracy.

W części pierwszej książki poruszono wstępne zagadnienia związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa w biznesie międzynarodowym, a mianowicie zwrócono uwagę na przedsiębiorstwo jako podmiot realnej gospodarki, następnie odniesiono się do kwestii przedsiębiorstwa jako przedmiotu poznania w naukach ekonomicznych, podjęto próbę zakreslenia zakresu pojęcia biznesu międzynarodowego, a także pokazano, jakie odzwierciedlenie w teoriach przedsiębiorstwa znajduje zagadnienie ekspansji zagranicznej firmy.

Część druga zawiera omówienie kontekstualnych uwarunkowań zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw na poziomie globalnym, regionalnym i mezoekonomicznym. W tym miejscu rozważań pominięto poziom makroekonomiczny, któremu poświęcono dużo uwagi w części siódmej niniejszej pracy. W części drugiej uwagę skupiono najpierw na ogólnym kontekście zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw, który stanowią globalizacja, antyglobalizacja, deglobalizacja i regionalizacja, oraz na mezoekonomicznych, czyli branżowo-sektorowych uwarunkowaniach zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw.

Punktem wyjścia analizy na poziomie mezo było syntetyczne przypomnienie tzw. modelu 5 sił Portera jako konstruktu obrazującego procesy konkurencji w branży i identyfikującego główne siły w otoczeniu

przedsiębiorstwa, mające wpływ na charakter i natężenie konkurencji w branży, a co za tym idzie: na wybór adekwatnej strategii konkurencyjnej. Dalej zarysowano rozważania Yipa na temat czynników określających procesy internacjonalizacji i globalizacji branży (model Yipa). Kolejnym składnikiem rozdziału jest synteza (integracja) modelu Portera i Yipa, przedstawiająca, jak czynniki ujęte przez Yipa modyfikują działanie sił konkurencji w modelu Portera.

W części trzeciej wyodrębniono trzy główne obszary refleksji nad zagraniczną ekspansją przedsiębiorstw w naukach ekonomicznych. Po pierwsze, zaprezentowano ujęcie zagadnienia zagranicznej ekspansji przedsiębiorstwa w teorii handlu międzynarodowego i w teorii zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Tym samym odwołano się do dwóch grup wyjaśnień teoretycznych zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw. Mianowicie prześledzono, jak zagadnienie internacjonalizacji przedsiębiorstwa ujmowane jest w teorii handlu międzynarodowego i w teorii zagranicznych inwestycji bezpośrednich. Po drugie, dokonano porównawczego i krytycznego przeglądu koncepcji teoretycznych przedsiębiorstwa międzynarodowego z perspektywy historycznej, posługując się głównie pracami Christosa Pitelisa i Rogera Sugdena, Grazii Ietto-Gillies, Matsa Forsgren i Marca Cassona. Po trzecie, przedstawiono koncepcję współczesnych teorii internacjonalizacji wraz z ich autorską oceną. Uwagę poświęcono prezentacji rozmaitych ujęć teorii internacjonalizacji przedsiębiorstwa. Wyróżniono i kolejno omówiono: model sekwencyjny i jego rozwinięcia, model internacjonalizacji niekonwencjonalnej, model internacjonalizacji w ujęciu podejścia sieciowego, a także zasygnalizowano inne ujęcia zagadnienia internacjonalizacji.

W części czwartej podjęto zagadnienie przyczyn i motywów zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw i zaprezentowano syntezę podstawowych rozstrzygnięć w takich obszarach jak: definicje strategii, poziomy strategii, pojęcie strategii internacjonalizacji, rodzaje strategii internacjonalizacji, typy strategii konkurencyjnych na rynkach zagranicznych, rodzaje strategii funkcjonalnych w ekspansji zagranicznej, pomiar internacjonalizacji przedsiębiorstwa i pojęcie strategii globalnej.

Przedmiotem rozważań w części piątej jest syntetyczna prezentacja charakterystyki poszczególnych form zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw, czyli sposobów wejścia i prowadzenia działalności na rynkach zagranicznych ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań kontekstualnych przemawiających za wykorzystaniem albo przeciw wykorzystaniu poszczególnych form.

W części szóstej, w nawiązaniu do części piątej, uwagę skupiono na zarysowaniu istoty metod analitycznych, które mogą być przydatne do dokonania wyboru adekwatnej w danych warunkach formy

zagranicznej ekspansji przedsiębiorstwa. Rdzeń tej części książki stanowi wszechstronne rozwinięcie aspektów finansowo-inwestycyjnych metod wyboru sposobu wejścia na rynek zagraniczny. Na podkreślenie zasługuje orientacja i skupienie uwagi w tej części opracowania na kwestiach decyzyjnych.

W ostatniej, siódmej części podjęto refleksję nad aspektami normatywnymi i prospektywnymi zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw. Zgodnie z wcześniejszą zapowiedzią poruszono w niej wątek makroekonomiczny, a więc określono ogólnogospodarcze konsekwencje zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw w sferze innowacyjności, produktywności i konkurencyjności gospodarki oraz rekomendacje dla polityki gospodarczej sprzyjającej zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw. Następnie zarysowano perspektywy internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw i zalecenia dla strategii firm podejmujących ekspansję zagraniczną. Kolejny element tej części stanowią rozważania o powiązaniach między kryzysami gospodarczymi a biznesem międzynarodowym na przykładzie pandemii COVID-19. Ostatnią część pracy zamyka refleksja nad potencjalnymi kierunkami dalszych badań procesów zagranicznej ekspansji przedsiębiorstw.

Wydać się, że krąg potencjalnych odbiorców prezentowanej książki może obejmować następujące grupy czytelników:

- badaczy i nauczycieli akademickich zajmujących się szeroko rozumianym biznesem międzynarodowym;
- studentów następujących kierunków: stosunki międzynarodowe, zarządzanie i marketing, ekonomia we wszystkich typach uczelni ekonomicznych i prowadzących studia ekonomiczne. Chodzi przede wszystkim o studentów studiów drugiego stopnia (master) oraz trzeciego stopnia (doktorantów), choć wydaje się, że przynajmniej fragmenty tej książki nadają się do wykorzystania także na pierwszym stopniu studiów, jednak wyłącznie w najlepszych uczelniach ekonomicznych;
- pracowników szeroko rozumianej sfery współpracy gospodarczej z zagranicą, zwłaszcza pracowników firm działających w obszarze biznesu międzynarodowego;
- pracowników firm działających dotychczas na rynku krajowym, które mogą być w przyszłości zainteresowane podjęciem ekspansji na rynkach zagranicznych.

Andrzej Karpiński*

Polska droga do roku 2050. Jak działać racjonalnie w coraz bardziej nieracjonalnym świecie?*

Reasumując dotychczasowe rozważania, trzeba sobie zdawać sprawę z tego, że sukces lub porażka Europy w walce o jej godne miejsce w gospodarce światowej w ostatecznym rezultacie zależeć będzie od tego, czy elity europejskie okażą się zdolne znaleźć i określić właściwą rolę i miejsce Europy w rozwoju gospodarki światowej jako całości i realizować ją w taki sposób, że Europa będzie mogła wnieść swój własny wkład w rozwój tej gospodarki i go wzbogacić. Przyszłość Europy ukształtuje się ostatecznie w obsza-

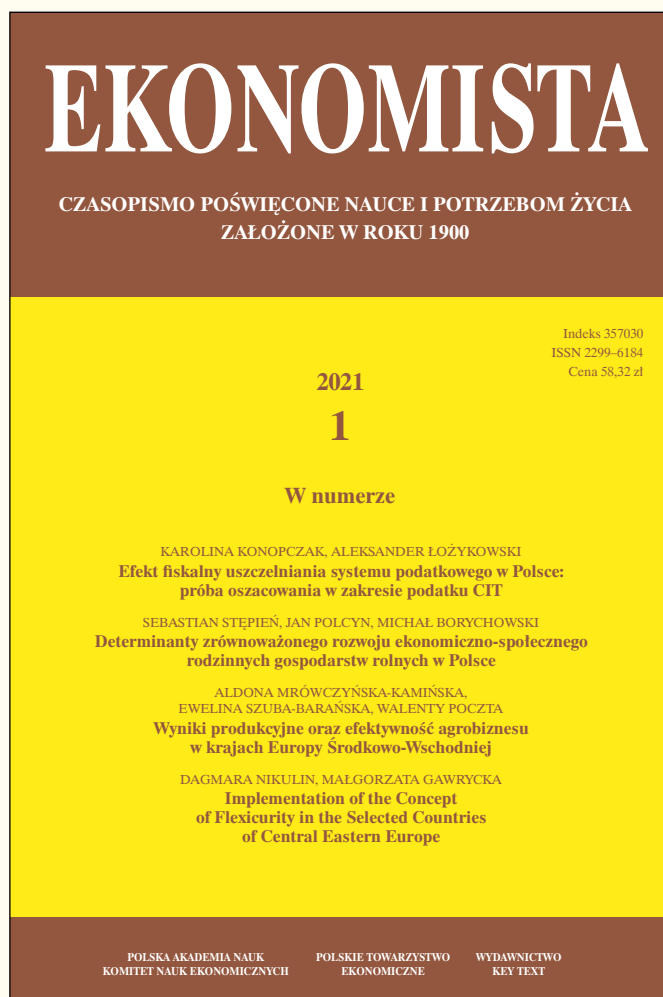
rze pomiędzy jej dwiema skrajnymi możliwościami, a mianowicie:

- albo Europa stanie się dla świata czymś na wzór Doliny Krzemowej dla USA,
- albo odegra taką rolę dla świata jak Floryda dla USA, a więc stanie się miejscem do życia szczególnie dogodnym dla bezpiecznego przeżywania starości przez przedstawicieli najbogatszych warstw ludności z całego świata w warunkach spokoju i dobrobytu. Stąd niektórzy ekonomiści taką wizję i rolę Europy nazywają „florydyzacją Europy”.

Nie może być żadnych wątpliwości, że dla Europy najkorzystniejsza byłaby ta pierwsza alternatywa. Jednakże trudno wyobrazić sobie dokonanie takiego przełomu bez uzyskania przez Europę bardziej samodzielnej roli w technologiach i cywilizacji internetowej. A bez świadomej polityki przemysłowej o charakterze sektorowym, może to okazać się bardzo trudne.

* Dr hab. Andrzej Karpiński, prof. ucz. – ekonomista, m.in. wieloletni sekretarz naukowy Komitetu Prognoz „Polska 2000 Plus” przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk, zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.

** Fragmenty książki Andrzeja Karpińskiego pt. *Polska droga do roku 2050. Jak działać racjonalnie w coraz bardziej nieracjonalnym świecie?*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2020, s. 287–290 i 405–411. Książka będzie w sprzedaży w późniejszym terminie.

Spis treści 1/2021

In Memoriam

- Jerzy OSIATYŃSKI, Mario Nuti (1937–2020)

Artykuły

- Karolina KONOPCZAK, Aleksander ŁOŻYKOWSKI: Efekt fiskalny uszczelniania systemu podatkowego w Polsce: próba oszacowania w zakresie podatku CIT
- Sebastian STĘPIEŃ, Jan POLCYN, Michał BORYCHOWSKI: Determinanty zrównoważonego rozwoju ekonomiczno-społecznego rodzinnych gospodarstw rolnych w Polsce
- Aldona MRÓWCZYŃSKA-KAMIŃSKA, Ewelina SZUBA-BARAŃSKA, Walenty POCZTA: Wyniki produkcyjne oraz efektywność agrobiznesu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej

- Dagmara NIKULIN, Małgorzata GAWRYCKA: Implementation of the Concept of Flexicurity in the Selected Countries of Central Eastern Europe

Miscellanea

- Artur WYSZYŃSKI: Niewypłacalność zawodowych klubów piłki nożnej

Eseje

- Valeriy HEYETS: Endogenous Social Progress as a Source of Economic Growth

Recenzje i omówienia

- Grzegorz W. KOŁODKO, Od ekonomicznej teorii do politycznej praktyki (rec. Maciej Miszewski)
- Anna MOŹDZIERZ, Paradygmat deficytówblizniaczych a doświadczenia krajów Europy Środkowo-Wschodniej (rec. Andrzej Sławiński)

ODDZIAŁY POLSKIEGO TOWARZYSTWA EKONOMICZNEGO

PTE ODDZIAŁ W BIAŁYMSTOKU
Uniwersytet w Białymstoku,
Wydział Ekonomii i Finansów
15-062 Białystok, ul. Warszawska 63
tel. +48 85 745 77 06
e-mail: pte@uwb.edu.pl

PTE ODDZIAŁ W BYDGOSZCZY
85-034 Bydgoszcz, ul. Długa 34
tel. +48 52 322 90 60
e-mail: sekretariat@pte.bydgoszcz.pl

PTE ODDZIAŁ W CZĘSTOCHOWIE
42-200 Częstochowa, ul. Kilińskiego 32/34
tel. +48 34 324 97 33, +48 34 324 26 30
faks +48 34 324 26 30
e-mail: opteczwa@onet.pl

PTE ODDZIAŁ W GDAŃSKU
81-824 Sopot, ul. Armii Krajowej 116/11
tel. +48 58 301 52 46
e-mail: biuro@gdansk.pte.pl

PTE ODDZIAŁ W GLIWICACH
44-100 Gliwice, ul. Zwycięstwa 13
tel./faks +48 32 331 30 82
e-mail: biuro@ptegliwice.pl

PTE ODDZIAŁ W KATOWICACH
40-068 Katowice, ul. Koszarowa 6, lok. 167
tel. +48 32 259 88 78, tel./faks +48 32 258 54 82
e-mail: katowice@pte.pl

PTE ODDZIAŁ W KIELCACH
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach,
Wydział Zarządzania i Administracji
25-406 Kielce, ul. Świętokrzyska 21
tel./faks +48 41 349 65 28
e-mail: andrzej.szplit@gmail.com

PTE ODDZIAŁ W KOSZALINIE
75-254 Koszalin, ul. Franciszkańska 52
tel. +48 609 712 858 lub +48 505 483 064
e-mail: poczta@pte.koszalin.pl

PTE ODDZIAŁ W KRAKOWIE
31-510 Kraków, ul. Rakowicka 27, pok. -106
tel./faks +48 12 293 59 65, kom. +48 536 711 536
e-mail: krakow@pte.pl

PTE ODDZIAŁ W LEGNICY
59-220 Legnica, ul. Senatorska 32
tel. +48 606 979 426, faks +48 76 862 39 19
e-mail: n1bednarz@wp.pl

PTE ODDZIAŁ W LUBLINIE
20-150 Lublin, ul. Bursaki 12
tel. +48 81 452 94 10
e-mail: artur.pazdzior@pte.pl

PTE ODDZIAŁ W ŁODZI
90-608 Łódź, ul. Wólczańska 51
tel./faks +48 42 632 44 20
e-mail: sekretariat@pte.lodz.pl

PTE ODDZIAŁ W OLSZTYNIE
10-117 Olsztyn, ul. 1 Maja 13
tel. +48 89 527 58 25, tel./faks +48 89 527 24 49
e-mail: pte@pteolsztyn.edu.pl

PTE ODDZIAŁ W OPOLU
45-058 Opole, ul. Ozimska 46A
tel./faks +48 77 401 69 01, tel. +48 77 401 69 06
e-mail: buckamaria@wp.pl

PTE ODDZIAŁ W POZNANIU
60-649 Poznań, ul. Piątkowska 122/3
tel. +48 786 140 091
e-mail: info@pte.poznan.pl

PTE ODDZIAŁ W RADOMIU
Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu,
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych
26-600 Radom, ul. Chrobrego 31
tel. +48 48 36174 00
e-mail: pteradom@uthrad.pl

PTE ODDZIAŁ W RZESZOWIE
35-001 Rzeszów, ul. Piłsudskiego 40 lok. 11
tel. /faks 17 853 36 49
e-mail: pterzeszow@poczta.onet.pl

PTE ODDZIAŁ W SZCZECINIE
71-101 Szczecin, ul. Mickiewicza 66
tel. +48 91 444 20 41, faks +48 91 444 31 29
e-mail: pte@pte.szczecin.pl

PTE ODDZIAŁ W TORUNIU
87-100 Toruń, ul. Kopernika 21
tel. +48 792 037 270
e-mail: ptetorun@ptetorun.pl

PTE ODDZIAŁ WE WROCŁAWIU
50-156 Wrocław, ul. Łaciarska 28
tel./faks +48 71 782 11 19, +48 601 341 363
e-mail: wroclaw@pte.pl

PTE ODDZIAŁ W ZIELONEJ GÓRZE
65-066 Zielona Góra, ul. Żeromskiego 3
tel./faks +48 68 320 25 89, tel. +48 68 327 04 19
e-mail: biuro@ptezg.pl